

Гладун Віталій Вікторович

старший викладач кафедри філософії освіти,

теорії та методики суспільствознавчих предметів

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КООПЕРАТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті обґрунтовано процес формування громадянської компетентності засобами кооперативного навчання. Визначено та охарактеризовано сутність і зміст кооперативного навчання в освітньому просторі. Проаналізовано основні принципи, які найбільш ефективно сприяють формуванню громадянської компетентності. Розглянуто інтерактивну вправу яка допомагає формувати громадянську компетентність засобами кооперативного навчання.

Ключові слова: *громадянська компетентність, кооперативне навчання, співробітництво, освітній процес, співпраця.*

Сьогодні основною потребою в освіті є особистісний розвиток та потреба до життя в стійких демократичних суспільствах, де права людини забезпечують ціннісну основу, а саме через демократію та співпраця. Треба в учасників освітнього процесу формувати та розвивати не лише знання та вміння, але й цінності, ставлення. Наприклад, такі ставлення як мирне вирішення конфліктів; повага один до одного; участь в дискусіях, що передбачає відкритість до аргументів інших допомагають нам сформувати гідного громадянина-патріота з такими якостями. Виходячи з цього ми повинні приділяти більше уваги наскрізним ставленням, вмінням та взаємопов'язаними знаннями.

Актуальним у сучасному освітньому середовищі є розуміння, що методи кооперативного навчання та надання учасникам та учасникам можливості брати участь у процесі прийняття рішень, не тільки допоможе взяти на себе

відповідальність за своє навчання і підвищить шанси на рівний доступ до навчання, але й зменшить прояви насильства, навчить як регулювати конфлікти та запобігати дискримінації. Тому потрібно, щоб всі стейкхолдери співпрацювали задля досягнення спільних цілей: батьки, освітні інституції, громадянське суспільство і учнівська молодь.

Питання впровадження кооперативних технологій для того, щоб за короткий проміжок часу вирішувати завдання інтенсивного формування та розвитку навичок і вмінь. Застосування педагогом інтерактивних технологій навчання, особливо методів кооперативного навчання, дає змогу учню стати активним учасником навчання.

Більшість людей звикли до конкурентної та індивідуалістичної моделі навчання, але це надає результату лише окремим людям, не створюючи умов для розкриття потенційних можливостей кожного індивіда та не сприяють розвитку соціально важливих навичок міжособистісної взаємодії [1, с. 98).

Важливим елементом у процесі формування громадянської компетентності учнівської молоді є «зрілий» педагог-громадянин, спроможний сформувати особистість із органічно поєднаними високими моральними чеснотами, громадянською зрілістю, патріотизмом, почуттям обов'язку й відповідальністю перед суспільством і Батьківщиною.

Саме тому в процесі формування громадянської компетентності доцільно використовувати інтерактивні технології кооперативного навчання.

Метою даної статті є обґрунтувати вплив кооперативного навчання на формування громадянської компетентності учасників освітнього процесу

Реалізація цієї мети передбачає виконання таких завдань: розкрити сутність кооперативного навчання; обґрунтувати особливості кооперативного навчання в освітньому середовищі; охарактеризувати основні аспекти у формуванні громадянської компетентності засобами кооперативного навчання.

Взагалі ідея кооперативного навчання є ефективною в країнах Європи та США, саме дослідження і практичні розробки американських науковців Д. Джонсона, Р. Джонсона, Е. Аронсона, С. Кагана, Р. Славіна, Е. Коена,

Е. Холубека, Ш. Шаран сприяли кооперативному навчанню стати актуальним в сучасному освітньому середовищі.

Головною ідеєю західних науковців кооперативного навчання була структурована вчителем співпраця для розвитку та формування соціальних умінь та навичок у здобувачів освіти.

Дослідженням кооперативного навчання було започатковано в 70-ті роки минулого століття, три дослідницькі групи з США та одна група з Ізраїлю, обґрунтували кооперативне навчання, як особливий метод навчання учнів, для якого характерним було робота в малих групах й допомога один одному засвоювати навчальний матеріал. Сьогодні кооперативне навчання трансформувалося в різноманітні моделі, але залишаються два основні принципи роботи: цілі спільні для усієї групи та індивідуальна відповідальність кожного члена групи [2, с. 36].

Багато дослідників зосереджують увагу на позитивних аспектах кооперативного навчання таких як: розвиток критичного мислення, вміння організувати процес, менеджментські функції, вирішувати конфлікти, співпрацювати, обмін знаннями та відповідальність між учасниками, що знижує страх перед оцінкою.

Кооперативне навчання – це структурований освітній процес, який організовано відповідно до визначених принципів співпраці. Це не лише робота в групах чи парах, головне щоб дійсно відбувалася саме взаємодія [4]

Науковці акцентують увагу, що в кооперативному навчанні є прояв доброзичливості, відсутності агресії, підвищення творчості, емпатії, ненасильницького спілкування, можливості вибору, толерантності, вмінню розуміти, приймати і визнавати думки інших.

Отже, кооперативне навчання це активна діяльність учасника освітнього процесу у малих групах на практичних заняттях, що створюються для розв'язання ситуацій через засоби інтерактивних методів як малі групи, мозковий штурм, дискусія, рольові ігри, «1-2-4-всі» тощо [3].

кооперативного навчання є взаємодія, взаємовигідна співпраця, взаємодопомога, демократичність, толерантність, відповідальність, повага та інше. Процес повинен бути організований так щоб учасники не могли виконати своє завдання і досягти мети, не допомагаючи один одному.

Учасникам кооперативного навчання мають бути притаманні такі якості, як демократичність, рівноправність, автономність. Водночас кожен учасник повинен усвідомлювати важливість подання своєї частини освітнього продукту, адже це впливає на загальний результат усього процесу.

Варто зауважити, що школа має бути також місцем, де молоді люди пізнають демократію в дії і в якому їх участь у процесі прийняття рішень знаходить підтримку, стимулюється та сприймається як ефективна.

Кооперативне навчання впливає на запобігання дискримінації та насильству в освітньому процесі, тому що кооперативне навчання в порівнянні з конкурентним чи індивідуальним підходом до вирішення завдання сприяє більш конструктивному вирішенню конфліктів.

Навіть на всіх шкільних предметах можна застосовувати різноманітні криголами, об'єднання в групи та інші командоутворюючі вправи. Ось приклад конкретної вправи, для оцінювання формування громадянських компетентностей засобами кооперативного навчання, яку можна використати з різною категорією людей. Вправа допомагає визначити, на якому етапі перебувають учасники освітнього процесу в формуванні громадянських компетентцій. Вона залучає до само- та взаємоаналізу та робить акцент на процесі заохочення до рефлексії, а не лише на результатах.

Вправу умовно можна назвати «Галерея». Метою даної вправи є попрактикувати переговорний процес з іншими та отримати уявлення про власні ставлення в процесі переговорів завдяки кооперативному навчанню.

Методика проведення:

1. Перший етап – збираються команди, щоб почати, фасилітатор показує твори мистецтва (малюнки або картини) та дає вказівки про організацію

виставки за певними критеріями. Кожна команда отримує індивідуальні інструкції за різними критеріями, але учасники цього не знають.

Команди працюють окремо над своїми пропозиціями. Також два учасника з кожної групи призначені спостерігачами, які нотують, як група розробляє пропозицію та остаточно оформлює план виставки.

2. Другий етап – коли команди обговорили як буде виглядати їхня виставка, вони зустрічаються і розігрують ситуацію для організації тепер експозиції усім разом. Гра триває, доки вони не домовляться про організацію виставки між командами. Фасилітатор стежить за переговорами між учасниками та робить нотатки для використання під час дебрифінгу.

3. Третій етап – учасники повертаються до своїх команд. Індивідуально вони відповідають на перелік питань (анкети) та оцінюють власні результати. Фасилітатора об'єднує учасників у пари. Кожен учасник тепер використовує той самий перелік для оцінки результатів іншої. Після цього пари обговорюють свої результати та порівнюють, як вони сприймають себе і як їхню поведінку сприймають інші.

4. Четвертий етап – рефлексія з обговоренням досвіду та різниці між їхніми власними оцінками себе та оцінками співучасників.

Особливим моментом цієї вправи це моделювання ситуації конфлікту та вихід з нього через розуміння взаємодії та співпраці.

Фасилітатор в кінці ділиться деякими спостереженнями, які він зробив під час рольової гри (використовуючи свої нотатки).

Учасники аналізують, як можна використовувати набуті знання в майбутніх ситуаціях на переговорах, і перераховують важливі дії, ставлення та цінності, які вони хочуть розвинути. Сценарій створено за мотивами «Hiller G. G. and Woźniak M., Developing an intercultural competence program at an international cross-border university in intercultural education, Intercultural Education Vol. 20 Supp. 1, 2009 pp. 113-24» [4, с. 312-315].

Роль педагога полягає в спостереженні за поведінкою учасників і за необхідністю втручатися, щоби допомогти розвивати їхні особисті та соціальні компетентності.

Якщо виникає конфлікт педагог може використати цю ситуацію для розвитку компетентності учня/учениці вирішувати конфлікти і створює приклад ефективного вирішення проблем.

Висновок. Таким чином, кооперативне навчання в арсеналі педагога – один із найцінніших інструментів, що використовуються для формування громадянської компетентності та досягнення бажаних результатів.

Список використаних джерел:

1. Гагіна Н. В. Кооперативне навчання у вищій школі. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2012, №64, С.98-102.
2. Десятов Д. Л. Використання віртуальної електронної дошки як засобу організації кооперативної діяльності учнів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. № 51(вип. 1). С. 36-42.
3. Кошманова Т. С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960–1998 рр. Львів : Світ, 1999. 488 с.
4. Наскрізні компетентності для демократії: 60 вправ для розвитку та оцінювання ставлень, умінь і знань / Ф. Арато та ін. Рада Європи: Серія Песталоцці, 2019, вид. 2-е, №4. 333 с.